

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
Iesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

X. Explicantur verba institutionis, & refelluntur hæreticorum
deprauationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

CAPVT DECIMVM.

*Explicantur verba institutionis, & refelluntur
hæreticorum deprauationes.*

VENIAMVS nunc ad verba institutionis. Ac PRIMVM narrant Euangelistæ, Dominum accepto pane gratias egisse Deo, & panem benedixisse. Vbi OBSERVANDVM est, Euangelistas variè vsurpasse has voces, *ἐὐλογεῖν*, id est, benedicere; & *εὐχαρισεῖν*, id est, gratias agere. Nam Marcus, cùm de pane loquitur, vtitur verbo *ἐὐλογησας*; cùm de calice, *εὐχαρισήσας*; Lucas, & Paulus vtuntur in vtroq; loco voce, *εὐχαρισήσας*. Mattheus in Latinis codicibus, & in Græco Complutensi, & in Syriaco habet: *Benedixit*, in multis tamè Græcis habet: *Gratias agens*.

Hinc nonnulli Catholicorum contendunt, vtrumq; verbum in Scriptura idem significare, & eius significationem esse, Benedicere aliquid, nō Gratias agere alicui. Hæretici contra volunt, vtrumq; verbum poni pro Gratias agere, seu Benedicere Deo, ita vt non referatur ad panem benedictio, de qua hîc agitur. Optimè autem videtur Iansenius in commentario huius loci in sua Concordia obseruare, vtrumq; verbum seruare suam significationem, sed in vna actione intelligi etiam alteram, quia simul fiunt gratiarum actio, & oratio. Id satis probatur ex eo, quòd vnus Euangelista dicat: *Benedixit*; alius: *Gratias egit*; hinc enim colligimus vtrumq; esse factum, sed Euangelistas ex vno intelligi voluisse etiam alterum. Idem illustrat Iansenius appposito exemplo: ait enim Apostolus, 1. Timoth. 4. *Nihil reiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur; sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Vbi per gratiarum actionem intelligit etiam orationem sanctificantè cibos; clarè enim dicit: *ἀγιάζεται γὰρ οὗτος λόγος θεοῦ, ἐν πνεύματι.* Oportet igitur, vel *εὐχαρισεῖν*, non significare Gratias agere, sed solum Benedicere, quod est valde durum, vel significare quidem Gratias agere, sed in ea actione intelligi etiam aliam, quæ ordinariè coniungi solet, nimirum orationem, seu benedictionem. Quocirca rectè Ecclesia in Canone Missæ, vtrumque exprimit: *Acceptit panem, & eleuatis oculis ad te Deum patrem suum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit, fregit, &c.*

Et 2

Quod

Quod autem Dominus ipsum panem benedixerit, euidenter probatur contra aduersarios. NAM I. Cor. 10. Paulus ait: *Calix cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* vbi in Greco est, ὁ εὐλογῶμεν, id est, quem benedicimus. Neque dubium esse potest, quin Apostolus ritum seruauerit, quem antea nouerat à Christo ipso fuisse seruatum. ITEM Luc. 9. narrans miraculum de panibus, dicit, εὐλόγησεν αὐτοὺς, id est, *Benedixit eos.* DENIQUE modus loquendi Euangelistarum, ac præcipuè Marci cap. 14. idem apertè indicat. Nam cum dicit: *Accepto pane, benedixit, fregit, dedit quæ discipulis,* dubitari nõ potest, quin sicut, *fregit, & dedit,* refertur ad materiam, quæ erat in manibus, ita etiam, *benedixit,* ad eandem referatur. ADDE, quòd Iustinus in 2. Apologia verbum ipsum εὐχαρισῶ retulit ad panẽ, quem vocauit τροφὸν εὐχαρισθησάν cibum Eucharistizatum (vt sic loquamur) id est, panem sanctificatum, & benedictum. DENIQUE omnes Liturgiæ, Iacobi, Basilij, Chrysoctomi, & aliorum, habent tum in consecratione panis, tum vini, & *gratias agens, & sanctificauit, seu benedixit.* & Cyprianus lib. 2. epist. 3. ad Cæciliũ, dicit à Domino calicem benedictum, quod tamen expressè nullus Euangelista posuerat.

Hinc igitur argumentũ sumitur pro veritate corporis Domini in Sacramento. NAM Dominus non consueuerat gratias agere, nisi cum aliquid magnum, & mirabile facturus esset: solum enim legitur gratias egisse, cum quinque panes multiplicare vellet, Ioan. 6. & rursus cum septem panes, Matth. 15. & cum Lazarum excitaturus esset ab inferis, Ioan. 11. & denique in institutione huius Sacramenti. PARI ratione non consueuit benedicere res insensibiles, nisi cum in eis aliquid mirabile operaturus esset: tantum enim legitur hoc fecisse, cum benedixit panes multiplicandos, Luc. 9. & Mar. 8. & in Eucharistia; sicut contrà cum maledixit ficui, eam continuò arefecit. Nam benedicere Dei, est benefacere: benedictio enim Dei nõ est imprecatio (vt nõstra) sed effectio, vt patet Gen. 1. cum benedixit animantibus: tribuit enim eis ea benedictione fecunditatem. ADDE etiam, quòd nusquam legitur Christus benedixisse aquam, quam symbolum Baptismi esse volebat, sicut benedixit panem, in quo Eucharistiam instituebat, quia nimirum nulla mutatio fiebat in substantia aquæ. ADDE vltimò, quòd

quòd Patres ex hoc loco colligunt argumentum ad probandum idem, quod nos probare contendimus. AMBROSIVS (vt vnum exempli gratia proferamus) libro de his, qui inicianur mysteriis, cap. 9. *Quantis, inquit, & timur exemplis, & probemus hoc non esse, quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit; maioremque esse vim benedictionis, quam naturæ? quia benedictione, & ipsa natura mutatur.* Expendamus nunc singula verba institutionis, & refutemus nouem supra citatas opiniones hæreticorum.

H O C.

PRIMA vox est pronomen Hoc, quod quidem quadrupliciter exponitur ab aduersariis. Alij volunt significare, *Hic*, vt Caroloftadius, quæ fuit PRIMA opinio. Alij, *hæc tota actio*, quæ fuit SECUNDA opinio. Alij volunt esse demonstratiuum panis, sed ita vt panis sit prædicatum, hoc modo: *Hoc est corpus meum*, id est, corpus meum est hoc, nimirum panis: quam supra diximus esse TERTIAM opinionem. Alij DENIQUE volunt ea particula demonstrari panem, sed ita vt panis sit subiectum, hoc modo, *Hoc*, id est, hic panis: & est communior sententia aduersariorum, & minus absurda, quam ceteræ.

Sed PRIMA explicatio ridicula est, & ridetur ab ipsis etiam hæreticis. Nam in primis frustra Dominus diceret, *Hic sedet corpus meum*, cum id Apostoli oculis cernerent, neque admonitione egerent. Deinde malè cohærent ista verba cum superioribus. Illud enim: *Hoc enim est, &c.* reddit rationem, cur debeant accipere & edere: quæ autem ratio est, Edite, quia hic sedeo?

SECUNDA explicatio refellitur equè faciliè. Nam (vt omittam, quòd est inauditus tropus, *Hoc*, id est, hæc actio, cum Dominus panem ostenderet, cum ait: *Hoc est corpus*) verba quæ dicuntur à Luca, & Paulo in consecratione calicis, conuincunt apertissimè hunc errorem; aiunt enim: *Hic calix*. Certe autem, *Hic calix*, non potest totam actionem significare: est enim calix res quædam vna, & certa.

Porrò QUARTA explicatio faciliè etiã refelli potest. Nam IN PRIMIS, vel illud, *Hoc*, accipitur adiectiuè, vel substantiuè; si adiectiuè, debet concordare cum substantiuo; quare non potest demonstrare panem, sed corpus. Nam panis est generis masculini tam Latinè, quam Græcè; at in neutro genere ha-

betur ἢ το Græcè, & Latinè, *Hoc*, quod conuenit cum corpore, quod Latinè, & Græcè est neutri generis. Similiter in altera specie, vinum est Græcè generis masculini, & sanguis neutri, Dominus autem non dixit ἢ το hic, sed ἢ το. Latinè autem è contrario, vinum est neutri, & sanguis masculini, & tamen omnes legunt: *Hic est sanguis*; non *Hoc*, vinum scilicet, est sanguis. Si accipitur substantiue, runc sensus erit; *Hoc*, id est, hæc res est corpus meum. Si autem illud *Hoc*, siue *Hæc* res, de pane dicatur, absurdissima propositio erit: non enim potest dici, *Hoc*, de re quæ cernitur, & apertè cognoscitur, nisi sit generis neutri res illa. Nemo enim demonstrato fratre suo diceret, *Hoc est frater meus*; vel demonstrata imagine Cæsaris, diceret, *Hoc est Cæsar*; ergo nec de pane, quem discipuli videbant, dici rectè potuit: *Hoc est corpus meum*. Ratio est, quia cum semper subiectum debeat esse notius prædicato, cum subiectum est notum audientibus in particulari, non debet efferri per nomen vniuersale, sed tunc solùm efferri debet per nomen vniuersale, cum non est notum, nisi in vniuersali. Verbi gratia, vident aliqui longè nescio quid, sed non discernunt quid sit, arbor ne, an lapis, an homo, ego autem video esse hominem; quare dicam ceteris, illud est homo; non autem, ille est homo; at si videant esse hominem, sed non discernant quis sit, Petrus, an Paulus, an quis alius, non dicam, Illud est Petrus, quia iam sciunt esse hominem, sed dicam, Ille est Petrus. Cum ergo discipuli panem viderent, & panem esse non igaorarent, absurdissima fuisset loquutio, si de illo pane Dominus dixisset: *Hoc est corpus meum*, cum debuisset dicere, *Hic panis est corpus meum*. Non igitur potest fieri, vt illud, *Hoc*, demonstraret panem tanquam subiectum propositionis.

Sed A D D o argumentum robustissimum ex Scriptura. Nam si, *Hoc*, demonstraret panem; ita etiam in consecratione vini, *Hic*, siue, *Hoc*, Græcè demonstraret vinum: quod quidem illi concedunt, sed apertè repugnat Lucas cap. 22. qui sic ait: ἢ το ἡ ποτήριον ἡ καινή διαθήκη ἐν τῷ αἵματι μου ἡ ὑπερ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, id est, *Hic calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur*, vbi, qui effunditur non coniungitur cum illis verbis, *In sanguine meo*, sed cum illis, *Hic calix*, vt patet ex Græcis verbis. Dicit ergo Lucas calicem effundi pro nobis: non autem vas

aut vinum effusum est pro nobis, sed verus sanguis; calix igitur non significat calicem vini, sed calicem sanguinis. Ad hoc argumentum non potuit Beza respondere, nisi negando textum Euangelij esse integrum. Nam cum in hunc locum scribit, fatetur ita legi in omnibus libris, etiam vetustissimis; tamen quia destruit hic locus eius sententiam; audet dicere, locum esse corruptum in omnibus codicibus, aut ex margine irreplisse in textum. Quod si recipitur, nulla causa est, cur non liceat totam Scripturam negare.

TERTIA explicatio, quæ habet etiam suos auctores, ut supra ostendimus, refellitur hac ratione. Dominus ex sententia aduersariorum non dedit Apostolis corpus suum, sed panem, cum ait: *Accipite, & manducate*; ergo debuit explicare vim, & efficaciam illius panis, non corporis sui: ergo non debuit dicere, Corpus meum est hoc, nimirum panis, quia reficit instar panis; sed dicere debuit, Panis est hoc, id est, corpus meum, quia reficit significando, vel representando corpus meum. Quemadmodum si quis daret panem edendum, ineptè diceret, Sume, comede istum panem: nam castaneæ sunt panis, id est, reficiunt instar panis: rectè autem loqueretur, si castaneas daret, ac diceret, Comede has castaneas; nam sunt & ipsæ quidam panis.

DICENT, Dominum dedisse Apostolis corpus suum spiritaliter manducandum per fidem, ac de illo dicere potuisse, Corpus meum est hoc, id est, panis. CONTRA; nam disputatio nostra est de verbis Domini. Cum autem Dominus dixit: *Accipite, & manducate*, non obtulit per ea verba corpus suum fidei, sed panem manibus, & ori corporali Apostolorum, ut patet ex illis verbis: *Accipit panem, & cum gratias egisset, fregit, deditque eis dicens, &c.* Itaque panem obtulit manducandum, siue (ut aduersarij volunt) panem verum, & naturalem; vel, ut volunt Catholici, panem conuersum in suam carnem, manentibus tamen accidentibus, & specie exteriori panis. Cum ergo panem dederit; ineptissima est illa ratio, *Accipite, edite hunc panem: quia corpus meum nutrit instar panis.*

PRAETEREA nititur hæc sententia baculo arundineo: probat enim eam Langus, quia sic tradidit præceptor linguæ Græcæ, Valentinus Cratoaldus: & quia apud Græcos articulus est signum subiecti in propositione; in hac autem sententia τὸ ὄσι τὸ σῶμά μου, articulus adiungitur corpori, non

pronomini. At stultum est in re tanta dimissis omnibus sanctis Patribus, & tot Conciliis Ecclesie Catholice, audire quid vnus ludimagister in suo angulo mussitet. Neque est vniuersalis lex illa Grammaticæ Græcæ de articulo: sæpissimè enim ponitur articulus in prædicato ad rem demonstrandam, & definiendam, siue energiæ causa, vt Matt. 5. *Vos estis sal terra*, ὑμεῖς ἐστε ἡ ἅλας; & ibidem: *Vos estis lux mundi*, ὑμεῖς ἐστε ἡ φῶς, & cap. 21. *Hic est heres*, & alibi. Quid, quod Paulus I. Cor. 11. non ait τὸ τῷ ἐστὶ τὸ σῶμα μου. sed ad confundendum hæreticum dixit τὸ τῷ μου ὅτι τὸ σῶμα;

Restat igitur, vt vera sit Catholicorum sententia, qui illud, *Hoc*, demonstrare volunt, non panem, sed rem contentam sub speciebus panis; quæ etsi antea fuerat panis, tamen tunc iam erat Christi corpus. Ex quo sequitur, vt etiam ex hac particula probetur veritas corporis Domini in Eucharistia.

E S T.

SECUNDO consideranda est particula EST, circa quam refutandæ sunt duæ hæreticorum sententiæ QUARTA & QUINTA. Igitur eam particulam Zvinglius contendit accipiendam esse, pro Significat, quod etiam Calvinus, & Petrus Martyr, & Beza in lib. de cœna Domini, cap. 5. aliquando dicunt; licet aptius putent, si tropus ponatur in nomine, *Corpus*, quàm in verbo, *Est*. At verò Catholici propriè accipi volunt, ita vt, *Est*, nihil significet, nisi, *Est*. Quod autem Calvinus scribit lib. 4. Instit. cap. 17. §. 20. Catholicos accipere, *Est*, pro Transubstantiatur, qui est tropus omnibus gentibus inauditus, mera calumnia est. Catholici enim dicunt quidem colligi ex hac voce transubstantiationem, vt infra contra Lutherum demonstrabimus, sed non dicunt, *Est*, poni pro Transubstantiari; nec solum hoc non dicunt, sed ne verisimiliter quidem id potest eis affingi, cum ipsi contédant pronomem, *Hoc*, non demonstrare panem, qui solus (eorum sententia) mutatur in corpus Christi.

Quod igitur verbum, *Est*, hoc loco significet, *Est*, probatur PRIMO, quia hoc verbum non potest vlllo modo accipi in alia significatione, quàm in sua propria. Nam INPRIMIS habet simplicissimam, & communissimam significationem, ita vt omnia alia verba resoluantur in hoc, & aliquid aliud; sic enim resolvimus, Homo ambulat, id est, est ambulans; ridet, id est,

id est, est ridens, &c. ergo hoc verbum non potest trahi ad significationem alterius verbi, quia tunc posset, ac deberet resolui in se, & aliud, quod nullo modo fieri potest, cum sit omnium simplicissimum. **PRAETEREA** hoc verbum est copula omnium propositionum, coniungens praedicatum cum subiecto; ergo est in omni propositione necessarium; ergo nunquam potest dimittere suam significationem, ut induat aliam. **PRAETEREA** tropi non ponuntur in verbis, nisi ratione peculiaris alicuius rei, seu naturae, quae in vno verbo implicatur, & non in altero; ut verbi gratia, ridere sumitur tropicè propter risum, quem significat, & sic de ceteris. At hoc verbum, *Est*, nihil significat, nisi coniunctionem vnus cum altero, aut ipsum esse commune cum omnibus rebus: vnde dicitur substantiuum, & alia adiectiua. Quare fieri non potest, ut in eo sit aliquis tropus. **DENIQUE** nullus vnquam Rhetor scripsit, tropum fingi posse in verbo, *Est*. Opinio igitur Zvinglij, & sectatorum eius, ex mera imperitia nata est; ac propterea prudentiores Sacramentarij, non in verbo, *Est*, sed in nomine, *Corpus*, tropum posuerunt.

DICES, in explicatione vocabulorum, *Est*, accipitur ordinariè pro Significat, ut, Amare est diligere, id est, significat diligere. **RESPONDEO**; Id verum est, & tamen non est hic vllus tropus. Nam quia in eiusmodi sententiis praedicatur signum de signo, ideò explicatur, *Est*, per Significat; essentia enim signi est significatio. Itaque etiam in his sententiis, *Est*, significat Esse; sed quia ipsum esse, est significare, in vocibus, ideò, *Est*, explicatur per Significat; at in aliis sententiis, vbi quod praedicatur, non est signum formaliter, non potest, *Est*, explicari per Significat.

Sequitur explicatio Boquini, quae erat **QVINTA** opinio. Is, ut diximus, vult illud, *Est*, significare communicationem idiomatum nascentem ex vnione Sacramentali panis, & corporis Christi: sed toto cælo aberrat, licet multum sibi placeat cum isto suo nouo figmento. **NAM** communicatio idiomatum non oritur ex qualibet vnione, sed solùm ex hypostatica, vbi est vnum suppositum in duabus naturis. Id verò patet exemplo vnionis naturalis, quae est inter animam, & corpus in homine. Etsi enim ex hac vnione putat Boquinus nasci communicationem idiomatum, quia idem homo dicitur corporalis, & mortalis ratione corporis, & spiritualis, & immorta-

lis ratione animæ: tamen apertè fallitur. Nam in rigore, id est, verè, & propriè homo non dicitur spiritualis, & immortalis, sicut verè, & propriè dicitur corporalis, & mortalis. Nam post mortem homo non est amplius homo, proinde non est homo immortalis, sed solus spiritus eius: ergo multò minus ex vnione Sacramentali, quæ est minor quàm naturalis, oritur communicatio idiomatum.

SECUNDO, Communicatio idiomatum non est inter naturas vnitas, sed in solo supposito communi: non enim dicimus, Deitas est humanitas, vel contrà; sed Verbum dicitur Deus, & homo; & in exemplo hominis dicitur homo secundum Boquinum corporalis, & spiritualis: at non corpus esse spiritus, vel contrà spiritus corpus. Ergo non potest dici vni istius communicationis; Hic panis est corpus, sed solùm, Hoc Sacramentum est panis, & corpus. Nam vt ipse Boquinus explicat, Sacramentum est id, in quo fit vnio Sacramentalis, sicut Christus est id, in quo fit vnio hypostatica; & homo est id, in quo fit vnio naturalis.

TER TIO, Comunicatio idiomatum est mutua: at ex vnione Sacramentali non oritur mutua communicatio. Nam tamen si signum accipit interdum nomen signati, tamen non contrà; imago Cæsaris dicitur Cæsar, sed Cæsar non dicitur imago; hederæ est signum vini, & posset aliquo modo dici vinum, nimirum repræsentatiuè: at vinum nullo modo dicitur hederæ: ita igitur licet panis posset dici Sacramentaliter corpus, quia illud significat: tamen Christus non potest dici Sacramentaliter panis. Non ergo exponi possunt verba Domini Sacramentalia, per communicationem idiomatum.

QUARTO, Communicatio idiomatum non solùm communicat nomina naturarum, sed etiam proprietates ipsarum. De Christo enim dicimus: Hic homo est æternus, omnipotens, &c. & hic Deus esuriit, sitiit, mortuus est, &c. at non licet tribuere panis, corporis Domini proprietates, neque è contrario proprietates panis corpori: nemo enim ferret, si quis dicere vellet; Panis est animatus, vnitus diuinitati, &c. & multò minus, si quis diceret, Corpus Domini est rotundum, triticeum, expers vitæ, & sensus. Quare ineptum est Boquinum figmentum.

CORPVS.

C O R P V S.

Sequitur alia particula, nimirum, C O R P V S, quam tribus modis aduersarij exponunt. Alij enim significari volunt ea voce corpus Christi mysticum; Alij signum corporis Christi; Alij signum quidem, sed efficax: quæ sunt tres opiniones ex illis nouem, quas supra recitauimus, nimirum, S E X T A, S E P T I M A, & O C T A V A.

Sed P R I M A expositio ineptissima est, nec vllò nititur fundamento, & apertè repugnat sequètibz verbis: *Quod pro vobis datur*; nec enim corpus mysticum datum est pro nobis, sed corpus verum. Magis autem repugnat verbis, quæ dicuntur in consecratione calicis: non enim Ecclesia, seu corpus mysticum Christi, dici potest calix sanguinis, vel Testamenti; nec pro nobis effunditur in remissionem peccatorum.

S E C V N D A autem expositio refellitur his argumentis. P R I M O, quia nusquam in Scriptura accipitur corpus Christi, nisi vel pro corpore vero, & naturali ipsius, vel pro corpore mystico: pro signo, vel figura corporis nusquam; ergo expositio illa est planè temeraria, & sine exèplo vllò Scripturæ introducta. Et confirmatur, quia Scriptura cùm accipit improprie corpus Christi, id est, pro Ecclesia, continuò id ipsum explicat: vt Coloss. I. *Adimpleo, qua desunt passionibus Christi pro corpore eius, quod est Ecclesia.* At hoc loco nullus Euangelista, neq; Paulus explicuit corpus accipi improprie: relinquitur igitur, vt proprie accipi debeat.

S E C V N D O idem probatur ex dictis de pronomine, *Hoc*: Nam si pronomen, *Hoc*, non demonstrat panem, vt clarissimè antea ostendimus, certè ruit fundamentum aduersariorum: nec enim habent, de quo prædicent, *signum corporis*, nisi velint ipsam verum, & naturale corpus esse signum sui ipsius.

T E R T I O probatur ex sequentibus verbis: *Quod pro vobis datur.* Est autè O B S E R V A N D V M, paulò aliter legi in Græcis, & Latinis codicibus. Matth. 26. & Marc. 14. & Luc. 22. Græcè habetur de sanguine ἐκχυνόμενον, id est, effunditur, Latinè *effunderetur.* Luc. 22. de pane dicitur διδόμενον, & Latinè *datur.* I. Corinth. II. κλάμενον, id est, frangitur, Latinè *tradetur.*

Quæ

Quæ verba dupliciter exponi possunt. VNO modo, vt hæc omnia dicantur de corpore & sanguine, vt est in Eucharistia, non autem vt fuit postea in cruce, vt sensus sit: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*, id est, offertur, & donatur Deo Patri in sacrificium. Neq; obstat vocabulum Frangitur: nam iuxta morem Scripturæ, frangere, est dare, Isaia 58. *Frangite esurienti panem tuum*. Vnde Lucas posuit, *quod datur*, pro eo, quod habet Paulus, Frangitur. Verborum autem calicis huc esse volunt sensum: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur*, id est, qui libatur, & offertur Deo in sacrificium pro salute vestra. Porrò hæc explicatio si recipiatur, planè euertit hæreticorum sententiam de corpore Domini tropicè intelligendo. Neque enim corpus tropicè acceptum, id est, panis, datus est pro nobis, sed datus est nobis; neque vinum sanguinem significans effusus est in institutione cœnæ, sed infusus potius; neque id pro nobis, sed nobis; neque in remissionem peccatorum, quod propriè conuenire vero sanguini omnes fatentur.

ALTERA tamen expositio, quæ refert hæc omnia ad passionem, & crucem Domini, & quam recipit Petrus Martyr in comment. cap. II. primæ ad Corinth. & Calvinus atque alij in cap. 26. Matth. est etiam vera, & non pugnat cum superiore, vt in I. lib. de sacrificio, cap. 10. demonstramus. Quod autem hæc etiam expositio quam aduersarij recipiunt, ostendat corpus propriè, non tropicè accipiendum, probatur hoc modo. Ista additio: *Quod pro vobis datur*, non videretur apposita alia de causa, quâ vt distingueretur corpus Christi, quod dabatur discipulis, ab alio, quod eis non dabatur. Sicut enim addidit: *Meum*, vt distingueret corpus suum à corporibus non suis; ita adiecit (*quod pro vobis tradetur*) ad distinguendum corpus verum, & naturale suum ab alio corpore suo, sed non naturali, quale est, corpus mysticum Ecclesiæ. Quod etiam satis apertè indicat articulus appositus nomini Græcè ὅστις ὑποσώμα, &c. Nam vt Cyrillus docet lib. I. in Ioan. cap. 4. articulus facit, vt nomen accipiatur in vna certa, determinata, & propria significatione. Itaque sicut cùm dicimus, Hic est ille Petrus, qui accepit clauis regni, distinguimus eum ab alijs eiusdem nominis; ita cùm Dominus ait; *Hoc est illud corpus* (hanc enim vim habet articulus) quod pro vobis tradetur, intelli-

intelligimus Dominum distinguere corpus suum verum ab omni alio, & determinatè loqui de illo solo. Iam igitur, si Dominus Apostolis tradidit verum corpus propriè dictum, optimè se habet illa additio: dedit enim eis comedendum corpus suum naturale, non mysticum; si autem (vt aduersarij volunt) dedit eis panem, qui esset signum corporis; falsa est additio. Panis enim, vt symbolum corporis Dominici, vtrumque corpus significat, & mysticum, & naturale: quocirca malè addita fuisset illa distinctio. Quod enim panis Eucharistiæ vtrumque corpus Christi significare debeat, & verum, & mysticum, dubitari non potest: inde enim 1. Corinth. 10. dicitur: *Vnus panis, & vnus corpus multi sumus, qui de vno pane participamus.* & Augustinus tract. 26. in Ioannem, dicit, idè in specie panis, & vini cōsecrari Eucharistiæ, vt significetur vnitas corporis mystici. Vt enim panis ex multis granis efficitur, & vinū ex multis racemis confluit; ita Ecclesiæ corpus, ex multis fidelibus componitur. Præterea corpus in crucem traditum, & sanguis in cruce effusus verè sunt corpus, & sanguis Christi propriè, non significatiuè.

DICENT, Panis est signum seu figura veri corporis, & sanguinis pro nobis traditi, & effusi. Contrà; nam illæ voces in recto positæ *σῖδος μὲνον*, & *ἐκχυσόμενον* debent coniungi cum substantiuo in recto, non in obliquo; ergo iunguntur cum eo, quod dicitur corpus, & sanguis, non cum vocibus in obliquis positis, id est, corporis, & sanguinis. Ergo aut verum corpus, & sanguis sunt in Eucharistiæ, aut corpus, & sanguis significatiuè, id est, panis & vinum, tradita sunt pro nobis ad crucem, & mortem, quo nihil absurdius fingi potest.

Sequitur TERTIA explicatio, quæ (vt diximus) Caluini est, qui existimat panem Eucharistiæ non appellari signum corporis, sed ipsum corpus, quia est signū efficacissimum. Quod idem admittit Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum in fine tertiæ partis: vbi dicit, Christum non dixisse, Hoc significat, vel, Hoc est signum, sed, Hoc est ipsum corpus meum, vt distingueret hoc signum ab aliis signis inanibus, & sterilibus; dum enim panem istum Eucharistiæ ore sumimus, verè simul ipsum Christi corpus spiritu manducamus.

EST autem hic reuocandum ad memoriam, quòd suprà diximus in 1. capite, non existimare Caluinum nobis cum pane dari reipsa ipsum Christi corpus, ita vt Christi corpus dici

dici possit esse tunc, & in cœlo, & nobiscum; sed solum dati per quandam communicationem ipsius, & omnium bonorum eius, quæ non requirit localem præsentiam, quomodo dantur aliquando regna, & ciuitates, vel prædia absentibus. Id autem fieri existimat per instrumentum fidei: dum enim credimus in Christum, fit ipse noster cū omnibus bonis suis. Vide quæ suprâ diximus loco citato.

Hæc opinio, seu potius figmentum, duplici argumento refutari potest. PRIMO ex principio quodam ipsius Caluini. Credere in Christum, non est verè manducare Christum; nec diceretur panis Eucharistiæ corpus Christi, si credere esset manducare. At ex sententia Caluini apertè sequitur, nihil esse aliud manducare Christum, nisi credere in ipsum; ergo ex sententia Caluini non verè manducatur in Eucharistia corpus Christi, nec dici potest panis ille corpus Christi. Maior propositio est ipsius Caluini lib. 4. Institut. cap. 17. §. 5. *Sunt, inquit, qui manducare Christi carnem, & sanguinem eius bibere, vno verbo definiant, nihil esse aliud, quam in Christum ipsum credere: sed mihi expressius quiddam, ac sublimius videtur voluisse Christus in præclara illa concione, vbi carnis suæ manducationem nobis commendat. Et infra: Quemadmodum enim non aspectus, sed esus panis corpori alimentum sufficit: ita verè ac penitus participem Christi animam fieri conuenit, ut ipsum virtute in vitam spiritualem vegetetur. Vbi comparat actum credendi, cum actu videndi cibum, vt significet ita credere, non esse manducare, sicut videre cibum non est manducare, qualia etiam repetit, §. 11.*

Probatur nunc minor propositio. Nam manducare est actio quædam, & actio manducantis, non cibi manducati, vt notissimum est. At in manducatione corporis Domini secundum Caluinistas, nulla est actio hominis manducantis, nisi ipsum credere; ergo ipsum credere est manducare secundum Caluinum. Probatur minor. Nam illa unio corporis Domini nobiscum, quæ sequitur post actum fidei, non est aliqua actio, sed relatio sequens apprehensionem fidei, vel si actio est, non est nostra, sed Christi: ita enim ipsi docent, ex hoc quod quis credit, sequi vt Christus se totum ei donet, & communicet; vel explicent ipsi, post actum fidei, quam aliam actionem exerceat homo in coniunctione cum Christo faciendam. Et confirmatur exemplo corporalis manducationis: in hoc enim

manducare est apprehendere cibum, & traicere ab ore ad stomachum, nō autem vnio cibi, & hominis; ergo eodem modo in spiritali manducatione, manducare erit apprehendere Christum, qui est actus fidei, nō autem vnio Christi nobiscū, quā non est actio, sed actionis effectus. Confirmatur etiā ex loco Pauli, quem Calvinus adducit ad illustrādā sententiā suam. Cū Paulus ait Ephes. 3. Christum habitare in nobis per fidem, non intelligimus idē esse credere, & habitare Christum in nobis, sed vnum ex altero sequi; ita etiam cū dicimus, corpus Domini manducari per fidem. At habitare Christum in homine, non est actio aliqua hominis distincta ab actione fidei: ergo eodem modo vnio Christi nobiscum per manducationem spiritualem Eucharistiā, non est actio distincta ab actione fidei; igitur manducare nihil est aliud nisi credere.

SECUNDO omissa ista inepta Caluini metaphysica, probo, nō posse panem dici corpus, quia sit signum efficax. Nam eandem efficaciam habent Sacramenta vetera, nouæ legis, Baptismus, verbum Dei, & imago depicta vel sculpta crucifixi. At ineptus esset, qui diceret, Imago crucifixi non est nuda imago, sed est verē ipse Christus, qui pro nobis passus est: & eodem modo esset ineptus, qui diceret, Sacrificia, & Sacramenta vetera, vel Baptismus noster, aut verbum Dei, sunt ipse Christus, non eius tantū symbola; ergo ineptus est etiam qui dicit, Panis Eucharistiā est ipsum corpus Domini, non nudum symbolum. Probatior maior propositio. Nam (vt supra ostendimus in 1. cap.) nihil aliud tribuit Calvinus Eucharistiā, nisi vt sit symbolum reuocans ad memoriam Christi passionem, & ea ratione fidem excitans, vt patet ex lib. 4. Instit. cap. 17. §. 2. & 5. & alibi. At hoc idem faciunt Sacramenta vetera, & Baptismus, & verbum Dei, & imago crucifixi. Omnia enim hæc repræsentant Christi mortem, & proinde fidem excitant: immō multò melius mortem Christi repræsentat imago depicta, vel sculpta crucifixi, quā panis fractio. Et idem dici potest de sacrificiis vitulorum, & agnorum apud veteres; & maximè de verbo Dei expressè proponente Christi mortem.

AD hoc argumentum ex parte aliqua respondere conatus Petrus Martyr, in lib. contra Gardinerum part. 1. obiecto 94. dicit enim Sacramenta vetera non fuisse appellata corpus Christi,

Christi, sicut appellatur panis Eucharistiæ, licet illa etiã fuerint signa efficacia huius rei; quia nondum peracta erat Christi passio; nunc autem peracta est.

At vanissima est solutio. Nam quando Christus dixit *Hoc est corpus meum*, nondum peracta erat passio. Et præterea, quod signa repræsentent rem præteritam vel futuram, ad hoc, ut accipere possint nomẽ rei significatę, est omninõ per accidens, & impertinens. Nam si cum Deus reuelauit aliquẽ nasciturum; sicut reuelauit de Cyro, Ioanne Baptista, & aliis, depicta fuisset imago illius, nõ minus illa imago dici potuisset Cyrus, vel Ioannes, quàm illæ, quæ modõ pinguntur.

DEINDE esto, solutio aliquid valeat, quantum ad Sacramenta vetera: certè nihil responderi potest ad instantiam de Baptismo, in quo repræsentamus Christi mortem iam præteritam teste Paulo Rom. 6. & de imagine crucifixi, & de verbo Dei. & tamen rideretur qui diceret, verbum, aut Baptismum esse ipsum corpus Christi: & imaginem depictam non esse nudum signum, sed ipsum Christum, qui pro nobis mortuus est.

M E V M.

Sequitur vltima particula M E V M, ad quam pertinet VLTIMA opinio hæreticorum, & ea quidem ineptissima, eorum videlicet, qui dicunt vocari panem corpus Christi, quia ab ipso creatus. Id enim facillimè refellitur ex sequentibus verbis: *Quod pro vobis datur, & clariùs de sanguine: Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Panis enim, & vinum, quamuis sint res à Christo creatæ: tamen non sunt datæ, aut effusæ pro nobis in remissionem peccatorum.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta, quibus probant aduersarij verba institutionis figuratè accipienda.

VIDEAMVS nunc quibus argumentis probent aduersarij verba institutionis figuratè accipienda. Sed obiiciunt illi PRIMO argumentum, quod olim obiiciebat Berengarius teste Guilmundo lib. 2. Particula (*Hoc*) est demonstratiua. Dominus autem cum ait: *Hoc est corpus meum*, panem solùm in manibus habuit, quem